

مطالعه ی رابطه ی گرایش های ارزشی با ناهنجاری های رفتاری دانش آموزان پسر دوره دوم مقطع متوسطه ی شهر میاندوآب

آرمین عبدالله زاده^۱، توحید پورفریدون^۲

^۱ وزارت آموزش و پرورش، میاندوآب arminabdollahzadeh1393@gmail.com

^۲ وزارت آموزش و پرورش، میاندوآب tohidpourfridoun@gmail.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر مطالعه ی رابطه ی گرایش های ارزشی با ناهنجاری های رفتاری دانش آموزان پسر دوره دوم مقطع متوسطه ی شهر میاندوآب می باشد. جامعه آماری تحقیق، دانش آموزان پسر دوره دوم مقطع متوسطه ی شهر میاندوآب که تعداد آن ۵۱۰۰ نفر می باشد. روش تحقیق توصیفی از نوع پیمایشی است. روش نمونه گیری، خوشه ای دو مرحله ای و حجم نمونه در این تحقیق ۳۸۰ نفر دانش آموز، قلمرو مکانی شهر میاندوآب و قلمرو زمانی سال ۱۳۹۹ می باشد. گردآوری داده ها به وسیله پرسشنامه های محقق ساخته انجام شده است. ضریب پایایی پرسشنامه گرایش های رفتاری ۰/۸۲ و پرسشنامه ناهنجاری های رفتاری ۰/۸۷ می باشد. روش تجزیه و تحلیل داده ها آزمون ضریب همبستگی پیرسون می باشد. عمده ترین نتایج تحقیق اینکه، بین میزان گرایش به ارزش های اجتماعی، فرهنگی و ارزش های مذهبی با ناهنجاری های رفتاری رابطه معنادار و معکوس وجود دارد. همچنین ناهنجاری های رفتاری بر اساس پایگاه اجتماعی - اقتصادی خانواده دانش آموزان متفاوت است.

واژه های کلیدی: ناهنجاری های رفتاری، ارزش های دینی، ارزش های اجتماعی، ارزش های فرهنگی، پایگاه اجتماعی - اقتصادی

مقدمه

بسیاری از پژوهشگران از این مفهوم و زیر مجموعه آن به عنوان متغیرهای قابل مطالعه در دوره‌های زمانی بهره‌برداری نموده‌اند. میزان ناسازگاری رفتار یک فرد با ارزشهای اجتماعی ناهنجاری‌های رفتاری تعریف شده است. اصولاً رفتار سازگارانه رفتاری است که در ارضای نیازهای فرد و خلاصی او از درد و رنج و خطر او را یاری می‌رسانند. در مقابل رفتار ناسازگارانه رفتاری است که فرد را در تحقق هدف مذکور برحذر داشته، با شکست مواجه می‌سازد. چنانچه در جامعه بروز ناهنجاری‌های رفتاری به شکلی مزمن و افراطی گسترش یابد، موجبات سلب امتیازات دیگران و آرامش آنها فراهم می‌شود که در چنین شرایطی لزوم مهار و مدیریت این ناهنجاری‌های رفتاری اجتناب ناپذیر می‌گردد. ناهنجاری‌های رفتاری به عنوان میزان ناسازگاری رفتاری یک فرد با ارزشهای اجتماعی تعریف می‌شود. از طرفی دانش‌آموزان بخشی از جامعه می‌باشند که تحت مراقبت‌های نظام آموزشی به امور آموزشی و تربیتی می‌پردازند. سازوکارهای موجود در نظام آموزشی همواره درصدد تأمین شرایط مادی و معنوی برای رشد بدنی، عاطفی و فکری آنان می‌باشند. لذا دست اندرکاران نظام آموزشی و نیز خانواده دانش‌آموزان به عنوان گروه ذینفع از برون داد نظام آموزشی انتظار فارغ‌التحصیلانی شایسته، منضبط، سازگار و اخلاقی را دارند و لذا به هر میزان که در بر آوردن این انتظار نقصان وجود داشته باشد، درصدد جبران آن بر می‌آیند. از آنجا که دانش‌آموزان به عنوان آینده‌سازان جامعه محسوب می‌شوند لذا توجه به سلامت رفتاری آنها ضروری به نظر می‌رسد. ناهنجاری‌های رفتاری نقش تعیین کننده‌ای در کیفیت زندگی دانش‌آموزان در عرصه‌های تحصیلی، خانوادگی، شغلی و اجتماعی دارد. لذا انجام هر مطالعه‌ای که بتواند بازخورد مناسبی به دست اندرکاران تعلیم و تربیت ارائه دهد حایز اهمیت و اثرگذار خواهد بود.

مقامات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی کشور همواره بر مطالعه رفتار جوانان تأکید داشته‌اند. تاسیس شورای ملی جوانان در وزارت ورزش و جوانان، سازمان تربیت بدنی، برنامه ریزی برای اوقات فراغت جوانان، تأکید بر اشتغال جوانان و بسیاری از برنامه‌های دیگر نشان دهنده اهمیت مطالعه درباره جوانان است. یکی از نکات مورد توجه در این پژوهش این بوده که چرا انگیزه جوانان در کسب مدارج تحصیلی و رعایت هنجارهای اجتماعی کاهش یافته است و برخی از آنها نیز به رعایت هنجارهای اجتماعی بی‌توجه شده‌اند. مطالعه در ناهنجاری‌های رفتاری از لحاظ موضوع چندان آسان نیست و برخلاف تصور بسیاری از افراد، کار در این حوزه پیچیده است. بنابراین در عصر فرا صنعتی دنیای جدید با خصایص و اوصاف متعددی شناخته می‌شود که از جمله آنها کوچک شدن، شبکه‌ای شدن، جهانی شدن و تنوع پذیری است. همگامی نسبی جامعه ما با تغییرات جهانی یا تحمل آثار مثبت و منفی آن خصوصاً ورود جریان تقریباً یک جانبه اطلاعات و گسترش رسانه‌ها، موجب تغییرات عدیده‌ای در جامعه ما شده است که بروز ناهنجاری‌های نو پدید رفتاری و تنوع و تکثر و گسترش آنها در میان جوانان از جمله این تغییرات است. به دنبال این تغییرات تصور همگانی آن است که انگیزه جوانان برای کسب دانش و ادامه تحصیل امری بدیهی است و توفیق یا شکست آنان را نیز امری فردی و شخصی تصور می‌کنند و چنین می‌پندارند که با نظارت بر خانواده می‌توانند از جرم و رفتارهای ناهنجار جوانان جلوگیری کنند، غافل از آنکه انگیزه جوانان، برای رعایت هنجارهای اجتماعی، مانند همه افراد خانواده ریشه در ساخت اجتماعی دارد. رفتار جوانان و اعضای خانواده، هر دو، از عوامل اجتماعی تأثیر می‌پذیرند (ستوده، ۱۳۹۲: ۳۷).

۱. طرح مساله

هنجارهای اجتماعی، شیوه‌های رفتاری معینی هستند که بر اساس ارزش‌های اجتماعی جامعه شکل می‌گیرند و با رعایت آن‌ها جامعه نظام پیدا می‌کند. در اصطلاح جامعه‌شناسی، هنجارها را، «الگوهای استاندارد شده رفتار و کردار» می‌نامند. این الگوها نشان دهنده رفتار مطلوب افراد جامعه‌اند. مقررات رسمی، قوانین، احکام فقهی و شرعی، آداب و رسوم، شیوه‌های قومی و نظایر آن از جمله هنجارهای جامعه به شمار می‌روند. هنجارهای اجتماعی، راهنماهای آشکاری هستند که به مردم یک جامعه می‌گویند چگونه باید در شرایط خاص رفتار کنند. به علاوه، برای اعضای جامعه مشخص می‌سازند که در یک موقعیت اجتماعی، چه نوع رفتاری را در پیش گیرند و از چه نوع رفتاری پرهیز کنند (روشه، ۱۳۸۹: ۵۷). به نظر راتر و همکاران (۱۹۷۷، نقل از اسلامیه، ۱۳۸۷) ریشه غالب ناهنجاری‌های رفتاری، ترکیبی از عوامل ژنتیکی، محیطی، بیولوژی و روانی- اجتماعی باشد. آلن بیرو هنجار را قانون یا اصلی می‌داند که باید راهبری یا هدایت یک رفتار را موجب می‌شود (ساروخانی، ۱۳۸۷: ۲۴۹). بروس کوئن هنجار را الگوی رفتاری مشترک یا معیارهای رفتاری می‌داند. (کوئن، ۱۳۸۵: ۷۴). هنجارهای اجتماعی شیوه‌های رفتاری معینی است که در گروه یا جامعه متداول است و فرد در جریان زندگی خود آن را می‌آموزد و به

کار می بندد و نیز انتظار دارد که دیگر افراد گروه یا جامعه آن را انجام دهند. به نظر مرتن در یک تقسیم بندی کلی نا هنجاری های اجتماعی دارای جنبه ذهنی و عینی می باشد. جنبه ذهنی آن در ادراکات و ارزشگذاری مردم جامعه در ردّ یا تأیید اینکه چه چیز مشکل اجتماعی می باشد، ظاهر می شود و جنبه عینی آن شرایط واقعی است که در آن مشکلات ارزیابی می شود (مرتن، ۱۳۸۸).

غالباً بین ارزش ها، هنجارها و بخش های گوناگون یک فرهنگ رابطه وجود دارد. ارزش ها قسمت اساسی زندگی بشر محسوب می شوند. شیفر و لام ضمن تأکید ارزش ها در یک جنبه مهم از زندگی انسان ها، به نقش نهاد های آموزشی تأکید می ورزند. باید توجه داشته باشیم که مدارس و نهاد های آموزشی در انتقال ارزش ها، سنت ها و هنجار های اجتماعی نقش مهمی دارند. نظام های آموزش و پرورش، مدارس و کلاس های درس در هر فرهنگ منعکس کننده ارزش ها و هنجار های فرهنگی - اجتماعی به جوانان است. تمام قواعد اجتماعی و ارزش های مطلوب را می توان از طریق نهاد های آموزشی به جوانان انتقال داد و از ناهنجاری های اخلاقی و رفتاری آنان کاست (شیفر، ۱۹۹۸: ۱۸۹).

در این راستا شهرستان میاندوآب در استان آذربایجان غربی به عنوان یکی از محروم ترین شهرستان های استان آذربایجان غربی از لحاظ اغلب شاخص های توسعه در بیشتر مطالعات و تحقیقات در وضعیت مناسبی قرار ندارد. بخش مهمی از این مسئله به ناهنجاری های رفتاری شهروندان میاندوآب علی الخصوص دانش آموزان مشغول به تحصیل در دوره متوسطه باز می گردد و نیز ضعف در گرایش های ارزشی در بین دانش آموزان شهر میاندوآب که به نظر می رسد به صورت موثری در قالب ضعف اساسی در آگاهی عمومی، ترجیح عرف بر هنجار ها و ضوابط موجب گشته تا جوانان کمتر گرایش به رفتارهای مورد پذیرش جامعه دست بزنند. بنابر مراتب فوق، بررسی رابطه گرایش های ارزشی با ناهنجاری های رفتاری دانش آموزان شهر میاندوآب برای یافتن علل و دستیابی به راه های پیشگیری از آن بسیار ضروری و مهم است. لذا با عنایت به مباحث مطرح شده در بالا پرسش اصلی تحقیق این است که آیا رابطه ای بین گرایش های ارزشی با ناهنجاری های رفتاری دانش آموزان پسر دوره دوم مقطع متوسطه شهر میاندوآب وجود دارد؟

هدف کلی پژوهش حاضر تعیین رابطه گرایش های ارزشی با ناهنجاری های رفتاری دانش آموزان پسر دوره دوم مقطع متوسطه شهر میاندوآب می باشد و اهداف فرعی شامل :

- ۱- تعیین ارتباط بین میزان گرایش ارزش های سیاسی دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان
- ۲- تعیین ارتباط بین میزان گرایش ارزش های دینی دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان
- ۳- تعیین ارتباط بین میزان گرایش ارزش های فرهنگی دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان
- ۴- تعیین ارتباط بین میزان گرایش ارزش های اجتماعی دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان
- ۵- تعیین ارتباط بین میزان تعیین ارتباط با پایگاه اجتماعی - اقتصادی دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان.

و فرضیه هایی در نظر گرفته شده عبارتند از :

- ۱ - بین میزان گرایش به ارزش های سیاسی در بین دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان رابطه وجود دارد.
- ۲ - بین میزان گرایش به ارزش های دینی در بین دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان رابطه وجود دارد.
- ۳ - بین میزان گرایش به ارزش های فرهنگی در بین دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان رابطه وجود دارد.
- ۴- بین میزان گرایش به ارزش های اجتماعی در بین دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان رابطه وجود دارد.
- ۵- بین پایگاه اجتماعی - اقتصادی دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان رابطه وجود دارد.

۲. تعریف نظری و عملیاتی متغیرها

۲.۱. متغیر وابسته:

۲.۱.۱. ناهنجاری های رفتاری

۲.۱.۱.۱. **تعریف مفهومی:** ناهنجاری به معنای وسیع کلمه به فردی اطلاق می شود که منابع عقلی، تعادل روانی، و رفتار معمولی او از اندازه و قاعده ی عمومی به دور است. در این معنای وسیع می توان تقریباً تمام آسیب شناسی ذهنی را گنجانید. اما در عمل، این مفهوم برای مشخص کردن کودکان و نوجوانانی که به علت تأخیر عقلی یا حالت نوروزی یا اختلالات کم و بیش شدید شخصیتی، شکل سازش با زندگی خانوادگی و اجتماعی را دارند، اطلاق می شود. به همین دلیل امروز به کودک «سازش نیافته» هم ناهنجار اطلاق می شود (محسنی

تبریزی، ۱۳۹۲). منظور از ناهنجاری های رفتاری دانش آموزان مجموعه قواعد رفتاری در محیط مدرسه و بیرون از مدرسه است که دانش آموزان آن ها را رعایت نمی کنند و رعایت نکردن آن ها با عکس العمل نمایندگان نظارت اجتماعی مواجه می شود (سخاوت، ۱۳۸۶: ۵). منظور از نمایندگان نظارت اجتماعی مسئولان مدرسه، اولیای دانش آموزان و نیروهای انتظامی و قضایی در بیرون مدرسه است. برای مطالعه دقیق تر رفتار های ناهنجار دانش آموزان، رفتارهای ناهنجار آنان در مدرسه و بیرون از مدرسه تفکیک و برای هر کدام شاخص های عینی تعیین شد.

۲.۱.۱.۲. تعریف عملیاتی: به منظور سنجش ناهنجاری های رفتاری در مدرسه، از پنج متغیر به شرح زیر استفاده شد. غیبت غیر موجه از کلاس، سرزنش معلم، گرفتن اخطار کتبی یا شفاهی، محرومیت از شرکت در کلاس درس، عوض کردن مدرسه به دلایل انضباطی. به منظور سنجش ناهنجاری های رفتاری در بیرون مدرسه از شاخص های ورود به اتوبوس، سینما، پارک بازی و مانند آن، بدون خرید بلیط و بدون اجازه مسئولان، نزاع با دیگران با هدف ایراد صدمه و زیان، توسل به زور و تهدید برای کسب نظر موافق دیگران (اعضای خانواده و دوستان)، توسل به زور و تهدید برای کسب کالا یا چیزی، غیبت از خانه بدون اطلاع والدین یا سرپرست خود، فریب دیگران به هنگام خرید و فروش کالا یا چیزی دیگر، استفاده از دوچرخه، موتور یا وسایل نقلیه دیگران، بدون اجازه استفاده شده است.

۲.۲. متغیر مستقل

متغیر مستقل در این تحقیق عبارتست از گرایشات ارزشی دانش آموزان پسر شهرستان میاندوآب که خود شامل ارزش های دینی، ارزش های فرهنگی، ارزش های اجتماعی، و ارزش های سیاسی و پایگاه اجتماعی - اقتصادی افراد می باشد.

۱.۲.۲. گرایشات ارزشی

۲.۲.۲. تعریف مفهومی: در فرهنگ لغت دهخدا گرایش را اینگونه تعریف کرده اند: «گرایش» به معنای میل و رغبت آدمی به چیزی است. در فرهنگ جامع روانشناسی و روانپزشکی، گرایش "حالتی درونی که در آن احتمال وقوع رفتار هایی خاص بالاست یا به آسانی آموخته می شود. این معنی در صحبت از ارگانیسمهای جاندار بیشتر مورد نظر است." تعریف شده است. در فرهنگ روانشناسی، گرایش را "نیروی درونی که ارگانیزم را بسوی هدفی یا موضوعی هدایت می کند" تعریف کرده است. گرایش ارزشی نیرو یا حالتی درونی که ارگانیزم (فرد انسانی) را بسوی یک ارزش یا ارزش ها هدایت می کند (علمی، ۱۳۸۸: ۱۱۴).

۳. مبانی نظری پژوهش

۱.۳. ناهنجاری های اجتماعی

ناهنجاری ها و انحرافات پدیده هایی چند عاملی و پیچیده اند. پیچیدگی این پدیده ها از اضلاع و ابعاد مختلف آنها و هم چنین تعداد منابع تغییر (عوامل ایجاد کننده آنها) ناشی می شود. به همین دلیل علوم مختلف انسانی و اجتماعی با رویکردهای گوناگون به این پدیده ها نگریده اند. گاه عوامل زیستی و فیزیولوژی، گاه عوامل روانشناختی، گاه عوامل روانی - اجتماعی، گاه عوامل اجتماعی و گاه عوامل فرهنگی را در آن عمده نموده و تحلیل نموده اند. آنچه که قطعاً می توان گفت آن است که همه مناظر تحلیلی فوق در جای خود درست و قابل قبول اند. اما آنچه نباید از خاطر دور داشت آن است که تاکید بیش از اندازه بر هر یک از عوامل به معنی نادیده گرفتن عوامل مهم دیگری است که بدون در نظر گرفتن آن ابعاد، تبیین علمی به طور کامل میسر نخواهد بود.

۱.۱.۳. رویکرد های جامعه شناختی

نظریه های و رویکردهای جامعه شناختی در تحلیل ناهنجاری های اخلاقی و اجتماعی از تنوع بسیاری برخوردارند. این تنوع را می توان بر اساس سطح مطالعه (کلان، میانه، خرد) توضیح داد. پیدایش ناهنجاری های اخلاقی و اجتماعی می تواند ریشه در تغییرات عمومی نظام اجتماعی و فرهنگی داشته باشد؛ نظیر میزان توسعه اجتماعی، فرهنگی، بی سازمانی اجتماعی، نظام نهادین و ... یا به عوامل سطح میانه مربوط باشد. در آخر می تواند به عوامل سطح خرد مربوط بر این اساس ضمن تشریح دیدگاه سطوح واقعیت اجتماعی، سعی خواهد شد امکان طبقه بندی انواع و علل ناهنجاری ها فراهم شود.

۲.۱.۱.۳. سطوح واقعیت اجتماعی

قضیه سطوح واقعیت اجتماعی بر اساس دو پیوستار قابل درک است: پیوستار خرد - کلان و پیوستار ذهنی - عینی
جدول ۱. نخستین پیوست را که همان پیوست خرد - کلان است می توان به شکل زیر ترسیم کرد:

خرد	کنش فردی	اندیشه و کنش متقابل	کنش متقابل	گروه ها	سازمان ها	جوامع	نظام های جهانی	کلان
-----	----------	---------------------	------------	---------	-----------	-------	----------------	------

(ریتزر، ۱۳۹۱: ۶۴۳)

پیوستار ذهنی - عینی که اهمیت آن از پیوستار خرد - کلان کمتر نیست، به این صورت قابل تشریح است:
یک پدیده اجتماعی عینی، کرانه و وجود واقعی و مادی دارد. کنش گران، کنش، کنش متقابل، ساختارهای دیوان سالارانه، قوانین و دستگاه های دولتی را می توان به عنوان پدیده های عینی در نظر گرفت. اما پدیده های دیگری نیز هستند که تنها در قلمرو افکار وجود دارند و هیچ گونه وجود مادی ندارند. (ریتزر، ۱۳۹۱: ۶۴۳) در اینجا نظر بر این است که یک انگاره اجتماعی تلفیقی، باید به چهار سطح واقعیت اجتماعی بپردازد. به این شکل که پدیده ها به چهار دسته قابل طبقه بندی اند:

- پدیده های عینی سطح کلان مثل دیوانسالاری؛
- ساختارهای ذهنی - کلان مثل ارزش ها؛
- پدیده های عینی - خرد مثل الگوهای کنش متقابل؛
- واقعیت ذهنی - خرد مثل فراگرد ساخت واقعیت؛

بر اساس طبقه بندی (ریتزر) می توان انواع ناهنجاری های اخلاقی و اجتماعی را به چهار دسته زیر طبقه بندی نمود:

۱. ناهنجاری های اجتماعی - نهادی ← اختلال در روابط رسمی
۲. ناهنجاری های ذهنی - هویتی ← اختلال هویتی
۳. ناهنجاری های جسمی - روانی ← اختلال جسمی - روانی
۴. ناهنجاری های انسجامی ← اختلال انسجامی (پیوند فرد با جامعه)

در صورتی که بخواهیم علل بروز ناهنجاری های اخلاقی - اجتماعی را طبقه بندی نماییم بر اساس طرح فوق می توان از چهار دسته علم صحبت کرد:

۱. علل عینی - کلان مثل آنومی؛
۲. علل ذهنی - کلان مثل اختلال های هنجاری؛
۳. علل عینی - خرد مثل شرایط سنی، جنسی، فیزیولوژیک و روانشناختی؛
۴. علل ذهنی - خرد مثل اختلالات رابطه ای و والدینی، معلم و شاگردی، رابطه بین دو جنس، رابطه بین همالان؛

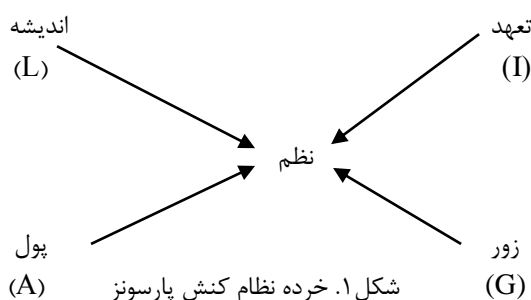
۱، ۳، ۳. طبقه بندی بر اساس خرده نظام های کنش

طبقه بندی خرده کنش بر اساس الگو و نظریه مشهور تالکوت پارسونز ارائه شده است. در این الگو، هر نظام اجتماعی از چهار خرده نظام کنش، با چهار تکلیف کارکردی تشکیل شده است. جدول ۲. خرده نظام های کنش پارسونز

انسجام اجتماعی ^۱	اجتماع	فرهنگ	حفظ و نگهداشت الگو ^۳
	سیاست	اقتصاد	

در صورتی که در هر نظام اجتماعی، نظام های کنش به وظایف خود عمل نمایند، می توان انتظار داشت که نظم اجتماعی برقرار شود. از سوی دیگر در درون هر یک از خرده نظام های کنش و در کل نظام اجتماعی، مجموعه ای غیر قابل شمارش از خرده نظام های اجتماعی کوچک یا بزرگ وجود دارند که آنها نیز در درون خود، دارای چهار بعد اقتصاد، سیاست، اجتماع و فرهنگ هستند. از جمله می توان خانواده یا مدرسه را به عنوان نظام هایی اجتماعی از چهار جزء فوق مرکب دانست. اگر رفتار ناهنجار، رفتاری خلاف نظم تلقی شود، می توان با توجه به ابعاد چهارگانه نظم، یعنی ابعاد فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی به پاسداران اصلی نظم اجتماعی متوجه شد: تعهد، اندیشه، پول و زور، پاسداران امید و ژنریک هر نظم اجتماعی اند:

«کم و کیف هر کدام از این چهار عنصر، در هر نظام اجتماعی تجربی، متفاوت و متغیر است. یعنی اگر جامعه در فاز اقتصادی (A) باشد، نظم اجتماعی آن بیشتر متکی به پول و ثروت است و در صورتی که در فاز اجتماعی باشد متکی به تعهد، و اگر سیاسی باشد، نظم آن بیشتر متکی به زور و اگر جامعه در فاز فرهنگی باشد، نظم آن بیشتر تکیه بر اندیشه دارد.» (چلبی، ۱۳۹۲: ۸۶)

مدرسه و به طور کلی نظام آموزش و پرورش از حیث نوع نظم اجتماعی، علی القاعده، باید متکی به نظم فرهنگی و اجتماعی باشد. اگر چه در نظام آموزش و پرورش مدرسه و کلاس درس و حتی در کنش متقابل بین معلم و شاگرد، معلمان با یکدیگر، شاگردان با هم، معلمان با مدیر، هر چهار پاسدار نظم اجتماعی (پول، زور، اندیشه و تعهد) حاضرند. بر اساس آنچه گفته شد می توان چهارگونه از ناهنجاری ها را به شرح زیر تشخیص داد:

۱. ناهنجاری های جسمی - روانی؛
۲. ناهنجاری های تکلیفی - عرفی؛
۳. ناهنجاری های اجتماعی - سلوکی؛
۴. ناهنجاری های منشی - هویتی؛

۲.۳. ارزش

ارزش ها از مفاهیمی هستند که پژوهشگران علوم انسانی - اجتماعی هر یک در پرتو چارچوب نظری خاص خود، به طرح ابعاد مفهومی و نظری آن پرداخته اند. از نظر جامعه شناسان، ارزش ها کمال مطلوب ها و باورهای ریشه داری هستند که عمدتاً در قالب هنجارها، سمت و سوی عمل کنشگران اجتماعی جامعه را تعیین می نمایند (غفاری، ۱۳۸۶: ۸). ارزش ها در رشته های مختلف علوم انسانی مورد توجه بوده و هستند؛ هر چند که ظاهراً بیشتر از همه اقتصاددانان و فیلسوفان اقتصادی به این مسئله پرداخته اند و از همان رشته هم به جامعه شناسی راه یافته است (رفیع پور، ۱۳۹۳: ۲۶۷). اولین تعریف جامعه شناختی از ارزش ها توسط توماس و زنانیکی در یادداشتهای روانشناختی اش برای دهقان لهستانی صورت گرفت. توجه به ارزش ها در رشته روانشناسی با وجود جدایی دیر هنگام روانشناسی از فلسفه، نیز قدمتی دیرینه دارد هر چند که این امر بطور پراکنده و گاهی منسجم تا این اواخر ادامه داشته است. ارزش به معنای تلقی خوب یا بد فرد از یک چیز است. به تعبیری دیگر آنچه که از نظر فرهنگی خوب، مطلوب، مناسب یا اینکه بد و نامناسب تلقی می شود (محسنی، ۱۳۹۳: ۳۸۰). بنابراین ارزش ها را می توان مجموعه ای از پنداشت های اساسی نسبت به آنچه که پسندیده است، دانست که تجلی عمیق ترین احساسات مشترک نسبت به جهان در جامعه است (چلبی، ۱۳۹۲: ۱۶).

۱.۲.۳. ارزش های اجتماعی

از نظر ریتزر (۱۳۸۳: ۷۳) ارزش های اجتماعی در زمره واقعیات اجتماعی غیرمادی به شمار می روند: ارزش های اجتماعی که در ارتباط با نهادهای اجتماعی و فرهنگ مفهوم پیدا می کند ، واقعیاتی است که هریک از اعضا با آن ها سروکار دارد . هرچیزی که جامعه به آن ارزش نهد ارزش اجتماعی است و از این رو در مقابل ارزش فردی قرار می گیرد (محسنی ، ۱۳۹۳ : ۲۵۱) . بر اساس تعریف اسملسر ، ارزش های اجتماعی از نوع استانداردهای فرهنگی است که اهداف کلی مطلوب برای زندگی اجتماعی سازمان یافته را مشخص می کند. ارزش های اجتماعی تدارک گر مفهوم نهایی و مشروعیت انتظامات اجتماعی و رفتارهاست (محسنی ، ۱۳۹۳ : ۵۹۷) . دایره المعارف تطبیقی علوم اجتماعی ارزش های اجتماعی را این گونه تعریف کرده است : ارزش های اجتماعی اهداف و مقاصد مطلوب و مورد نظر جامعه است؛ به دیگر سخن آنچه مورد نظر و مطلوب هر جامعه است و افراد برای دست یابی به آن می کوشند(شایان مهر ، ۱۳۸۰ : ۱۳۳) . از نظر جامعه شناسی، ارزش های اجتماعی به عوامل و عناصری اطلاق می شود که اکثریت جامعه به اهمیت و اعتبار آن پی برند . در واقع ارزش های اجتماعی به صورت واقعیات و اموری درآمده اند که نیازهای مادی و معنوی افراد جامعه را برآورده می کنند. به بیان دیگر ، هر چیزی که برای نظام اجتماعی مورد نیاز ، محترم ، مقدس ، خواستنی و مطلوب تلقی شود ، جزء ارزش های آن جامعه است . درستکاری، احترام به حقوق دیگران ، احترام به بزرگ ترها و مانند آن نمونه هایی از ارزش های اجتماعی است (شایان مهر ، ۱۳۷۹ : ۴۸) . بنابراین با در نظر گرفتن آنچه در تعریف ارزش های اجتماعی آمد ، ارزش اجتماعی هر چیزی است که جامعه آن را خوب و مطلوب و سودمند و یا بد و نامطلوب و ناسودمند بداند. بدین ترتیب با توجه به تعاریف و فضای مفهومی مطرح شده ویژگی های اساسی ارزش های اجتماعی عبارتند از:

- ۱- پایداری ارزش در برابر تغییر؛ نظام ارزشی به عنوان ساخت نسبتاً ثابتی است که پیوستگی و دوام را فراهم می کند.
- ۲- الزام و جنبه دستوری داشتن
- ۳- رجحان و الویت داشتن
- ۴- خصوصیت مرکزی ارزش ها در نظام باور ها به عنوان جهت دهنده و سازنده گرایش ها و رفتار ها
- ۵- ریشه داشتن ارزش، در درجه نخست در نظام آرمانی و نه در مسائل عینی و یا حوادث
- ۶- نسبیت ارزش ها
- ۷- ارزش ها واجد بار عاطفی اند و اشخاص برای سیانت ارزش ها ، بذل جان و مال می کنند.
- ۸- ارزش ها پایه ای برای هنجارهای عمل و رفتارند.

مرتون فاصله میان اهداف فرهنگی و راه های نهادی شده برای نیل به اهداف را زیر بنای افزایش آمار جرم می داند. به دنبال او، ادوین (ساترلند، ۱۹۴۹) سازمان اجتماعی و روابط حاکم بر آن را ریشه جرم معرفی کرد. او در مقابل کسانی که جرم را پدیده فردی یا روانی می دیدند ایستاد و اثر سازمان اجتماعی حرفه ای بازرگانان را به عنوان «جرایم سفیدها» بررسی کرد و اثر آن را در رفتار بازرگانان نشان داد (باسیس، ۱۹۹۱: ۱۶۷).

سوالی که برای نظریه پردازان نظارت اجتماعی مطرح می شود این است که آیا تبعیت از هنجارهای اجتماعی امری طبیعی و بدیهی است؟ به نظر آنان بسیاری از رفتار های آدمی، نظیر مودبانه سخن گفتن، اطاعت از قوانین رانندگی، دفع مواد زاید بدن در جای مخصوص، چندان آسان بدست نیامده است. شواهد نشان می دهد که والدین، مربیان و افراد دیگر، برای درونی کردن این شیوه های رفتار تلاش خستگی ناپذیری انجام داده اند. به نظر آنان، آدمیان، بدون نظارت های اجتماعی، خود به خود، از نظام ارزشی و هنجار های اجتماعی تبعیت نمی کنند. نظریه نظارت تضعیف نظارت اجتماعی را حاصل نابسامانی اجتماعی می داند و ، به همین دلیل عوامل نظارت درونی و بیرونی رفتار را بررسی می کند. از جمله پیشگامان این نظریه، می توان به آلبرت رایس، ایوان نای، والتر رکلس و تراویس هیرشی اشاره کرد (هگن، ۱۹۸۵: ۱۶۴).

از سویی نظریه های نظارت اجتماعی به طور کلی از نظریه نظم اجتماعی دورکیم تاثیر پذیرفته اند و به عوامل خاص اجتماعی، که برای حفظ نظم در جامعه اهمیت دارند، توجه کرده اند. این نظریه ها بر فرآیند اجتماعی کردن بیش از مجازات در برقراری نظم در جامعه تاکید دارند و برای توضیح و تبیین برخی جرایم، مانند جرایم سازمان یافته جرایم یقه سفیدها (کارکنان اداری) و جرایم حرفه ای سودمندی کمتری دارند. ولی در مورد جرایم جوانان و عرصه پیشنهاد های عملی برای پیشگیری سودمندی بیشتری دارند. به همین دلیل، در بخش

نظری ناهنجاریهای رفتاری مطالب بیشتری بدان اختصاص یافته است. نظریه های نظارت، همانطور که در متن آنها آمده است، بیشتر بر جرایم جوانان متمرکز شده است و سوال مهمی که برای محققان مطرح شده این است که چرا در مناطق جرم خیز همه جوانان به جرم دست نمی زنند. اغلب پژوهشگران نظریه نظارت به دو دسته عوامل نظارت بر رفتار دست یافته اند که با عنوان عوامل نظارت بیرونی یا اجتماعی و عوامل نظارت درونی یا شخصی از آنها نام می برند. حاصل مطالعات والتر رگلز نشان داد که رشد دسته ای از حفاظ های درونی ممکن است همچون عوامل بازدارنده عمل کند. رگلز بر هدف جویی با هدف داشتن و هیرشی بر انتخاب هدف های واقعی و سرمایه گذاری در آنها در مقام عوامل شخصی نظارت اشاره کرده اند (هگن، ۱۹۸۵: ۱۶۴). بنابراین عمده نظریات اندیشمندانی که در اثبات فرضیه های پژوهش حاضر مورد استفاده و کنکاش قرار گرفته است مربوط به نظریات دورکیم، مرتون، آلبرت رایس، ایوان نای، والتر رگلز می باشد.

۴. روش تحقیق

در میان انواع تقسیم بندی های موجود در تحقیقات توصیفی، این تحقیق، پیمایشی است و تلاش می کند توزیع ویژگی های یک جامعه آماری را مورد بررسی قرار داده و ضمن توصیف آن به تبیین و کاوش بپردازد (سرمد و دیگران، ۱۳۹۳: ۷۷-۸۴).

۱.۴. جامعه آماری:

جامعه آماری این پژوهش دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر میاندوآب می باشند، که تعداد آن ها بنابر گزارش اداره آموزش و پرورش میاندوآب ۵۱۰۰ نفر می باشد.

۲.۴. حجم نمونه و روش نمونه گیری:

در انجام تحقیق میدانی که از روش پیمایشی استفاده می شود، برای مشخص کردن حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده و ۳۵۷ نمونه انتخاب شده است.

۳.۴. ابزار و روش گردآوری اطلاعات

روش گردآوری داده ها در پژوهش حاضر به صورت میدانی و کتابخانه ای می باشد. در بخش کتابخانه ای برای جمع آوری اطلاعات نظری از کتاب وهم چنین برای دسترسی به بعضی اطلاعات از بانک های اطلاعاتی و سایت های اینترنتی با استفاده از ابزار فیش بهره گرفته شده است. در بخش میدانی در این تحقیق پس از تعیین حجم نمونه از بین مدارس متوسطه دوره دوم پسرانه شهر میاندوآب (شهید منوچهر اکبری، امام جعفر صادق (ع)، شهید بهشتی، شهید حمید باکری، شهید فروغی، ابوعلی سینا، امام خمینی (ره) و احمد خمینی) چهار مدرسه بصورت تصادفی انتخاب (شهید حمید باکری، شهید فروغی، ابوعلی سینا، امام خمینی (ره)) و در مرحله بعدی از هر مدرسه و از هر پایه یک کلاس بصورت تصادفی انتخاب و سپس کل دانش آموزان کلاس های منتخب به سوالات پرسشنامه پاسخ دادند و اطلاعات و داده های مورد نیاز برای تجزیه و تحلیل مهیا شد. به علاوه ابزار به کار رفته در پژوهش حاضر عبارت است از پرسشنامه محقق ساخته که شامل متغیرهای زمینه ای و پرسشنامه مربوط به گرایش های ارزشی که از ۵ خرده مقیاس گرایش به ارزش های اجتماعی شامل ۱۱ گویه (۱۱-۱)، گرایش به ارزش های سیاسی شامل ۱۲ گویه (۲۳-۱۲)، گرایش به ارزش های فرهنگی شامل ۵ گویه (۲۴-۲۸)، گرایش به ارزش های دینی شامل ۸ گویه (۲۹-۳۶) و پرسشنامه ناهنجاری های رفتاری شامل ۱۵ گویه (۵۱-۳۷) می باشد. و طریقه نمره گذاری در این پرسشنامه بدینصورت است که به گزینه کاملاً موافقم نمره ۵، گزینه موافقم نمره ۴، گزینه تا حدودی نمره ۳، گزینه مخالفم نمره ۲ و گزینه کاملاً مخالفم نمره ۱ تعلق گرفته است. جهت افزایش پایایی پرسشنامه گویه های شماره ۱، ۲، ۷ و ۱۱ حذف گردید. و نمره دهی در گویه های ۳۸، ۳۹، ۴۰ و ۴۱ بصورت معکوس می باشد.

۱.۳.۴. طریقه محاسبه نمرات متغیرها در پرسشنامه

برای اینکه نمرات حاصله از مشاهده در سطوح فرد پاسخگو (دانش آموزان دوره دوم متوسطه پسر) تبدیل به صفت جمع برای تحلیل در سطح شهر میاندوآب گردد، بجای بررسی جمع نمره طیف ها در سطح افراد پاسخگو، میانگین نمرات هر طیف مربوطه به مجموع پاسخگویان در شهر میاندوآب مورد ارزیابی و تجزیه و تحلیل آماری قرار می گیرد.

۲.۳.۴. روش سنجش اعتبار ابزار:

در این تحقیق اعتبار صوری و محتوایی پرسشنامه محقق ساخته و پرسشنامه برای اجرا آماده شد. همچنین اعتبار سازه ای پرسشنامه محقق ساخته ناهنجاری های رفتاری با استفاده از تکنیک تحلیل عاملی تایید گردید. بر اساس اطلاعات بدست آمده ملاحظه شد از روی ۱۵ تعداد سوال ، مقدار ضریب آزمون کایزر مایر Kmo که برابر با ۰/۸۰۵ و مقدار bartelet برابر با ۱۵۴۲/۵۴۰۵۹۱ و سطح معنی داری ۰/۰۰۰ به دست آمده است. از آنجا که مقدار Kmo از ۰/۵ بیشتر است نتیجه می شود استفاده از تفکیک عامل ها بر اساس مفاهیم زیر بنایی مجاز است. نتایج نشان داد درصد واریانس تبیین شده برای اجرای تحلیل عاملی برابر با ۵۸/۱۰ درصد می باشد و این بیانگر آنست که محقق توانسته است دسته بندی نهایی را بر روی سوال ها اجرا کند زیرا این مقدار از ۵۰ درصد بیشتر است.

جدول ۳. آزمون کایزر مایر و بارتلت پرسشنامه ناهنجاری های رفتاری

ضریب آزمون کایزر مایر جهت کفایت نمونه	۰/۸۰۵
ضریب بارتلت	۱۵۴۲/۵۴۰
درجه آزادی	۱۰۵
سطح معنی داری	۰/۰۰۰

همچنین روایی سازه ای پرسشنامه محقق ساخته گرایشات ارزشی با استفاده از تکنیک تحلیل عاملی تایید گردید. بر اساس اطلاعات بدست آمده ملاحظه شد از روی ۳۶ تعداد سوال ، مقدار ضریب آزمون کایزر مایر Kmo که برابر با ۰/۸۲۹ و مقدار bartelet برابر با ۴۸۱۷/۴۹۶ و سطح معنی داری ۰/۰۰۰ به دست آمده است. از آنجا که مقدار Kmo از ۰/۵ بیشتر است نتیجه می شود استفاده از تفکیک عامل ها بر اساس مفاهیم زیر بنایی مجاز است. نتایج نشان داد درصد واریانس تبیین شده برای اجرای تحلیل عاملی برابر با ۶۳/۶۶ درصد می باشد یعنی محقق توانسته است دسته بندی نهایی را بر روی سوال ها اجرا کند زیرا این مقدار از ۵۰ درصد بیشتر است.

جدول ۴. نتایج آزمون کایزر مایر و بارتلت پرسشنامه گرایشات ارزشی

ضریب آزمون کایزر مایر جهت کفایت نمونه	۰/۸۲۹
ضریب بارتلت	۴۸۱۷/۴۹۶
درجه آزادی	۶۳۰
سطح معنی داری	۰/۰۰۰

۳,۳,۴ روش سنجش پایایی ابزار:

برای آزمون پرسشنامه محقق ساخته و استاندارد کردن گویه ها ابتدا بر روی ۳۰ نفر از جامعه آماری مورد تحقیق که به صورت تصادفی انتخاب شدند پیش آزمون اخذ و پرسشنامه استاندارد گردید. برای آزمون پایایی پرسشنامه گویه ها از روش آلفای کرونباخ استفاده شد .

جدول ۵. ضریب پایایی طیف های پرسشنامه بر اساس آلفای کرونباخ

نام طیف	ناهنجاری های رفتاری	ارزشهای اجتماعی	ارزش های سیاسی	ارزش های فرهنگی	ارزش های دینی
ضریب آلفای کرونباخ	۰/۸۱۶	۰/۶۸	۰/۸۱۱	۰/۶۶	۰/۸۰۹

۴,۴ روش ها و ابزار تجزیه و تحلیل داده ها:

برای تجزیه و تحلیل فرضیه ها از آمار توصیفی با استفاده از شاخص های پراکندگی و مرکزی برای متغیر های در سطح سنجش فاصله ای و استفاده از جداول فراوانی و درصد برای داده هایی در سطح سنجش اسمی و رتبه ای استفاده خواهد شد و برای آزمون فرضیه های آمار استنباطی با استفاده از نرم افزار spss24 اقدام شده است

۵. یافته های استنباطی

قبل از انجام آزمون های آماری بر روی داده ها لازم است تا برای انتخاب آزمون آماری مناسب از نرمال بودن و غیر نرمال بودن توزیع داده ها آگاهی یافت. برای نیل به این هدف از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف استفاده شد تا نرمال بودن متغیرهای این تحقیق (ارزش های اجتماعی، ارزش های سیاسی، ارزش های فرهنگی، ارزش های دینی و ناهنجاری های رفتاری) بررسی شود.

جدول ۶. نرمال بودن متغیرهای موجود در تحقیق

متغیرها	ارزش های اجتماعی	ارزش های سیاسی	ارزش های فرهنگی	ارزش های دینی	ناهنجاری های رفتاری
Z کولمگروف-اسمیرنوف	۰/۱۳۸	۰/۰۹۷	۰/۱۱۱	۰/۱۰۳	۰/۰۷۲
سطح معنی داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

نتایج یافته ها در جدول ۶، نشان می دهد که در آزمون نرمال بودن توزیع داده ها، توزیع متغیرهای فوق با توزیع نرمال اختلاف معنی داری دارد. پس توزیع متغیرهای یاد شده نرمال نمی باشد. همچنین روش لگاریتمی جهت نرمال سازی داده ها بکار گرفته شد که در نهایت توزیع متغیرها نرمال نگردید. و تجزیه و تحلیل داده ها با آزمون های ناپارامتریک انجام شد.

فرضیه ۱: بین میزان گرایش به ارزش های سیاسی در بین دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان رابطه وجود دارد.

جدول ۷. ضریب همبستگی بین گرایش به ارزش های سیاسی در بین دانش آموزان و ناهنجاری های رفتاری

متغیر	همبستگی اسپرمن	ضریب تعیین	حجم نمونه	سطح معنی داری
گرایش به ارزش های سیاسی	-۰/۰۶۴	۰/۰۰۴	۳۸۰	۰/۲۱۰
ناهنجاری های رفتاری				

همبستگی میزان گرایش به ارزش های سیاسی در بین دانش آموزان و ناهنجاری های رفتاری:

از آنجا که هر دو متغیر در سطح فاصله ای سنجیده شده اند و با توجه به توزیع غیر نرمال متغیر وابسته، بنابراین برای آزمون فرضیه از آزمون ضریب همبستگی اسپرمن استفاده شده است. طبق جدول فوق بین دو متغیر فوق همبستگی $r = -0.064$ با سطح معنی داری $p = 0.210$ وجود دارد و چون سطح معنی داری بیشتر از 0.05 است نتیجه می شود همبستگی بین دو متغیر معنی دار نمی باشد. بعبارت دیگر بین میزان گرایش به ارزش های سیاسی در بین دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان رابطه وجود ندارد.

فرضیه ۲: بین میزان گرایش به ارزش های دینی در بین دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان رابطه وجود دارد

جدول ۸. ضریب همبستگی بین گرایش به ارزش های دینی دانش آموزان و ناهنجاری های رفتاری

متغیر	همبستگی اسپرمن	ضریب تعیین	حجم نمونه	سطح معنی داری
میزان گرایش به ارزش های دینی	-۰/۲۶۸	۰/۰۷۲	۳۸۰	۰/۰۰۰
ناهنجاری های رفتاری				

همبستگی میزان گرایش به ارزش های دینی در دانش آموزان و ناهنجاری های رفتاری

از آنجا که هر دو متغیر در سطح فاصله ای سنجیده شده اند و با توجه به توزیع غیر نرمال متغیر وابسته، بنابراین برای آزمون فرضیه از آزمون ضریب همبستگی اسپرمن استفاده شده است. طبق جدول فوق بین دو متغیر فوق همبستگی $r = -0.268$ با سطح معنی داری $p = 0.000$ وجود دارد و چون سطح معنی داری کمتر از 0.05 است نتیجه می شود همبستگی بین دو متغیر معنی دار می باشد. بعبارت دیگر بین میزان گرایش به ارزش های دینی در دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان رابطه وجود دارد. یعنی هر چه میزان گرایش به ارزش های دینی دانش آموزان بالاتر رود، ناهنجاری های رفتاری آنها کاهش می یابد.

فرضیه ۳: بین میزان گرایش به ارزش های فرهنگی در بین دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان رابطه وجود دارد.

جدول ۹. ضریب همبستگی بین گرایش به ارزش های فرهنگی دانش آموزان و ناهنجاری های رفتاری

متغیر	همبستگی اسپرمن	ضریب تعیین	حجم نمونه	سطح معنی داری
میزان گرایش به ارزش های فرهنگی	-۰/۳۳۶	۰/۱۱۳	۳۸۰	۰/۰۰۰
ناهنجاری های رفتاری				

همبستگی میزان گرایش به ارزش های فرهنگی در دانش آموزان و ناهنجاری های رفتاری:

از آنجا که هر دو متغیر در سطح فاصله ای سنجیده شده اند و با توجه به توزیع غیر نرمال متغیر وابسته ، بنابراین برای آزمون فرضیه از آزمون ضریب همبستگی اسپرمن استفاده شده است. طبق جدول فوق بین دو متغیر فوق همبستگی $r=0/336$ با سطح معنی داری $p=0/000$ وجود دارد و چون سطح معنی داری کمتر از $0/05$ است نتیجه می شود همبستگی بین دو متغیر معنی دار می باشد. بعبارت دیگر بین میزان گرایش به ارزش های فرهنگی در دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان رابطه وجود دارد. یعنی هر چه میزان گرایش به ارزش های فرهنگی دانش آموزان بالاتر رود ، ناهنجاری های رفتاری آنها کاهش می یابد .

فرضیه ۴: بین میزان گرایش به ارزش های اجتماعی در بین دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان رابطه وجود دارد.

جدول ۱۰. ضریب همبستگی بین گرایش به ارزش های اجتماعی دانش آموزان و ناهنجاری های رفتاری

متغیر	همبستگی اسپرمن	ضریب تعیین	حجم نمونه	سطح معنی داری
میزان گرایش به ارزش های اجتماعی	-0/295	0/087	380	0/000
ناهنجاری های رفتاری				

همبستگی میزان گرایش به ارزش های اجتماعی در دانش آموزان و ناهنجاری های رفتاری:

از آنجا که هر دو متغیر در سطح فاصله ای سنجیده شده اند و با توجه به توزیع غیر نرمال متغیر وابسته ، بنابراین برای آزمون فرضیه از سطح معنی داری $r=0/295$ آزمون ضریب همبستگی اسپرمن استفاده شده است. طبق جدول فوق بین دو متغیر فوق همبستگی $r=0/295$ وجود دارد و چون سطح معنی داری کمتر از $0/05$ است نتیجه می شود همبستگی بین دو متغیر معنی دار می باشد. بعبارت $p=0/000$ دیگر بین میزان گرایش به ارزش های اجتماعی در دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان رابطه وجود دارد. یعنی هر چه میزان گرایش به ارزش های اجتماعی دانش آموزان بالاتر رود ، ناهنجاری های رفتاری آنها کاهش می یابد .

فرضیه ۵: ناهنجاری های رفتاری دانش آموزان بر اساس پایگاه اجتماعی - اقتصادی خانواده دانش آموزان متفاوت است.

جدول ۱۱. نتایج آزمون کروسکال والیس در خصوص ناهنجاری های رفتاری دانش آموزان بر اساس پایگاه اجتماعی - اقتصادی خانواده

χ^2	پایگاه اجتماعی - اقتصادی	تعداد	میانگین رتبه	Chi-square	سطح معنی داری
۱	پایین	۱۵۰	۱۶۴/۷۴	۱۵/۶۷	0/000
	متوسط	۲۰۰	۲۰۳/۳۱		
	بالا	۳۰	۲۳۳/۹۲		

از آنجا که پایگاه اجتماعی - اقتصادی دانش آموزان در مقیاس رتبه ای و ناهنجاری های رفتاری در مقیاس کمی فاصله ای و غیر نرمال می باشد. از اینرو از آزمون کروسکال والیس استفاده شده است. همانطور که از جدول فوق مشاهده می شود ناهنجاری های رفتاری دانش آموزان با توجه به سطح معنی داری $p=0/000$ و نمره $\chi^2=15/67$ و $df=2$ که سطح معنی داری از $0/05$ کمتر می باشد، ملاحظه شد که ناهنجاری های رفتاری دانش آموزان بر اساس پایگاه اجتماعی - اقتصادی خانواده آنها متفاوت است.

۶. نتیجه

نتایج حاصل از آزمون فرضیه ۱ نشان می دهد که بین دو متغیر گرایش به ارزش های سیاسی دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان همبستگی $r=0/064$ با سطح معنی داری $p=0/210$ وجود دارد و چون سطح معنی داری بیشتر از $0/05$ است نتیجه می شود همبستگی بین دو متغیر معنی دار نمی باشد. بعبارت دیگر بین میزان گرایش به ارزش های سیاسی در بین دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان رابطه وجود ندارد.

نتیجه تحقیق حاضر با یافته های آقایان سخاوت و علمی با عنوان گرایش ها و اولویت های ارزشی دانشجویان و رابطه آن با طبقه اجتماعی در دانشگاه آزاد تبریز همسویی باشد. بطوریکه نتایج تحقیق علمی نشان می دهد که متغیر ارزش های سیاسی با ۴۹/۱۷ درصد در اولویت های پایین دانشجویان قرار دارد.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه ۲ نشان می دهد که بین دو متغیر میزان گرایش به ارزش های دینی دانش آموزان همبستگی $r=0/268$ - سطح معنی داری $p=0/000$ وجود دارد و چون سطح معنی داری کمتر از $0/05$ است نتیجه می شود همبستگی بین دو متغیر معنی دار می باشد. بعبارت دیگر بین میزان گرایش به ارزش های دینی در دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان رابطه وجود دارد. یعنی هر

چه میزان گرایش به ارزش های دینی دانش آموزان بالاتر رود ، ناهنجاری های رفتاری آنها کاهش می یابد . یافته های تحقیق حاضر با نظر اودری که در خصوص کاهش پایبندی به ارزش های دینی و مذهبی در افزایش ناهنجاری های رفتاری و اجتماعی موثر است. همسو بوده و در یک راستا می باشد.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه ۳ نشان می دهد که بین دو متغیر گرایش به ارزش های فرهنگی در دانش آموزان و ناهنجاری های رفتاری آنان همبستگی $r = -0.336$ با سطح معنی داری $p = 0.000$ وجود دارد و چون سطح معنی داری کمتر از 0.05 است نتیجه می شود همبستگی بین دو متغیر معنی دار می باشد. بعبارت دیگر بین میزان گرایش به ارزش های فرهنگی در دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان رابطه وجود دارد. یعنی هر چه میزان گرایش به ارزش های فرهنگی دانش آموزان بالاتر رود ، ناهنجاری های رفتاری آنها کاهش می یابد. نتیجه تحقیق حاضر یافته های نوابخش و واحدی (۱۳۸۹) با موضوع بررسی رابطه سرمایه اجتماعی خانواده بر ناهنجاری های رفتاری دانش آموزان انجام شده است. همسو و در یک راستا می باشد.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه ۴ نشان می دهد که بین دو متغیر گرایش به ارزش های اجتماعی در بین دانش آموزان و ناهنجاری های رفتاری آنان همبستگی $r = -0.295$ با سطح معنی داری $p = 0.000$ وجود دارد و چون سطح معنی داری کمتر از 0.05 است نتیجه می شود همبستگی بین دو متغیر معنی دار می باشد. بعبارت دیگر بین میزان گرایش به ارزش های اجتماعی در دانش آموزان با ناهنجاری های رفتاری آنان رابطه وجود دارد. یعنی هر چه میزان گرایش به ارزش های اجتماعی دانش آموزان بالاتر رود ، ناهنجاری های رفتاری آنها کاهش می یابد .

نتیجه تحقیق حاضر با نظرات ریتزر همسو و در یک راستا است. از منظر ریتزر ارزش های اجتماعی در زمره واقعیات اجتماعی غیر مادی به شمار می روند. ارزش های اجتماعی که در ارتباط با نهاد های اجتماعی و فرهنگ مفهوم پیدا می کند. واقعیاتی است که هریک از اعضا با آنها سروکار دارد. ارزش های اجتماعی تدارک گر مفهوم نهایی و مشروعیت انتظامات اجتماعی و رفتارهاست. نتایج حاصل از فرضیه ۵ نشان می دهد که بین دو متغیر ناهنجاری های رفتاری دانش آموزان و پایگاه اجتماعی - اقتصادی آنان با توجه به سطح معنی داری $p = 0.000$ و نمره $\chi^2 = 15/67$ و $df = 2$ که سطح معنی داری از 0.05 کمتر می باشد ، ملاحظه شد که ناهنجاری های رفتاری دانش آموزان بر اساس پایگاه اجتماعی - اقتصادی خانواده آنها متفاوت است.

۷. پیشنهادات

به منظور کاهش میزان ظهور، بروز و شیوع ناهنجاری های رفتاری، اقدامات متنوعی لازم است اجرا شود، اهم این اقدامات به شرح ذیل ارائه می شود

- ۱- تلاش در همگرایی ارزش های نهاد خانواده و آموزش و پرورش در این زمینه چند اقدام اساسی ضرورت دارد :
الف: تعیین تفاوت های اساسی و اولویت بندی کردن اختلافات اساسی در ارزش ها بوسیله تحقیقات علمی
ب: محدود کردن اثر برنامه درسی پنهان در اختلافات ارزشی خصوصا از طریق تناسب بخشیدن به ارزش های رسمی و خانواده ها
ج: متناسب کردن محتوای کتب درسی بخصوص علوم انسانی در فراگرد اجتماعی کردن دانش آموزان در هدف های مهم فرهنگی با راه های دستیابی به آن اهداف فرهنگی
۲. اولیاء مدرسه با مطالعه و شناخت پایگاه اجتماعی و اقتصادی خانواده دانش آموزان، شیوه آموزشی و تربیتی متناسب با هنجارهای مورد قبول جامعه را ارائه نماید.
۳. به دلیل رایج بودن ناهنجاری های رفتاری میان اکثریت دانش آموزان لازم و ضروری است که مسئولین آموزش و پرورش به صورت مستقیم و غیر مستقیم به شیوه های مختلف حتی با استفاده از رسانه های گروهی ارزش های فرهنگی و دینی را به دانش آموزان انتقال دهند و از آثار سوء ناهنجاری های رفتاری آنان را آگاه نمایند.
۴. خانواده و مدرسه دو نهاد اجتماعی هستند که تاثیر بسیار زیادی در انتقال ارزش های اجتماعی، فرهنگی و دینی در شکل گیری رفتار و هویت جوانان دارند و در واقع مکمل یکدیگرند. پس هرچقدر ارتباط میان این دو نهاد بیشتر و قوی باشد می تواند بسیاری از مسائل رفتاری دانش آموزان را حل کند. پس باید تربیتی در مدارس اتخاذ کرد که ارتباط حضوری و دوستانه والدین با مدارس بیشتر گردد. هماهنگی و ارتباط صمیمانه و مداوم والدین می تواند در کاهش ناهنجاری های رفتاری دانش آموزان مفید باشد

منابع

- [۱] آقایی، حبیب، ۱۳۸۹. نظریه های آسیب شناسی اجتماعی، جزوه، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
- [۲] ازکیا، مصطفی، ۱۳۹۰. جامعه شناسی توسعه. تهران: نشر کلمه.
- [۳] اسکیدمور، ویلیام، ۱۳۷۵. نظریه های جامعه شناسی: تفکر نظری در جامعه شناسی. علی محمد حاضری و سایرین. تهران: نشر تابان.
- [۴] سلامیه، محمد مهدی، ۱۳۸۷. بررسی میزان شیوع اختلالات رفتاری دانش آموزان دوره ابتدایی شهر تهران، تهران، مجله پژوهشی در حیطه کودکان استثنایی، سال هشتم شماره ۱
- [۵] اینگلهارت، رونالد، ۱۳۹۶. تحول فرهنگی جامعه پیشرفته صنعتی، ترجمه مریم وتر، تهران: انتشارات کویر.
- [۶] باقری بنجار، عبدالرضا، ۱۳۹۵. بررسی تأثیر میزان و الگوی استفاده از شبکه های ماهواره های بر سبک زندگی جوانان، فصلنامه جامعه شناسی سبک زندگی، سال دوم، شماره هفتم،
- [۷] بیرو، آن، ۱۳۸۵. فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه باقرساروخانی، انتشارات کیهان، تهران.
- [۸] ترنر. جانانان اچ، ۱۳۸۷. جامعه شناسی، مفاهیم و کاربردهای آن. محمد فولادی و محمدعزیزی. قم: انتشارات پژوهشگاه امام خمینی.
- [۹] تری یاندریس، هری، ۱۳۸۷. فرهنگ و رفتار اجتماعی، ترجمه نصرت فتی، تهران: رسانش.
- [۱۰] توکلی، مهناز، ۱۳۹۱. (ارزشها: مفاهیم و ابزارهای سنجش) نامه پژوهش. ش ۱۴ و ۱۵.
- [۱۱] چلی، مسعود، ۱۳۹۲. جامعه شناسی نظم، تهران: انتشارات نشر نی.
- [۱۲] جانسون، چالمرز، ۱۳۹۰. تحول انقلابی. ترجمه حمید الیاسی. تهران: انتشارات امیرکبیر.
- [۱۳] خاتمی، سید محمد، ۱۳۷۶. آموزش و پرورش مهمترین رکن توسعه است، پیوند ۱۳۷۶ شماره ۲۱۳ و ۲۱۴ و ۲۱۵
- [۱۴] داوری، محمد، ۱۳۸۶. پیشگیری و کنترل اعتیاد با نگرش اسلامی. انتشارات نقش کلک. تهران. چاپ اول.
- [۱۵] دهخدا، علی اکبر، ۱۳۸۴. لغت نامه ی دهخدا، تهران، چاپخانه دانشگاه تهران.
- [۱۶] رفیع پور، فرامرز، ۱۳۹۳. آنومی یا آشفتگی اجتماعی، تهران، نشر سروش.
- [۱۷] روشه، گی، ۱۳۸۹. کنش اجتماعی. ترجمه هما زنجانی زاده: انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد.
- [۱۸] ریتزر، جرج، ۱۳۹۱. نظریه های جامعه شناسی در دوران معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، انتشارات علمی.
- [۱۹] اروخانی، باقر، ۱۳۹۰. درآمدی بر دایره المعارف علوم اجتماعی، جلد اول و دوم، تهران: انتشارات کیهان
- [۲۰] ساروخانی، باقر، ۱۳۹۱. جامعه شناسی وسایل ارتباط جمعی، تهران: انتشارات اطلاعات.
- [۲۱] ستوده، هدایت الله، ۱۳۸۶. آسیب شناسی اجتماعی، انتشارات آوای نور، تهران.
- [۲۲] سرمد، زهره؛ و دیگران، ۱۳۹۳. روشهای تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آگاه.
- [۲۳] صانعی، پرویز، ۱۳۸۹. جامعه شناسی ارز شها، تهران: انتشارات کتابخانه گنج دانش، چاپ اول.
- [۲۴] صدیقی سروستانی، رحمت اله، ۱۳۸۷. آسیب شناسی اجتماعی، تهران، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- [۲۵] صدیق سروستانی، رحمت الله، ۱۳۸۱. مطالعه عوامل موثر بر ترس از جرم در محله های شهری مطالعه محله ای در منطقه ۵ شهر تهران، مسائل اجتماعی ایران سال سوم بهار و تابستان ۱۳۹۱ شماره ۱
- [۲۶] عباسی، عفت، ۱۳۹۷. طراحی و اعتبارسنجی الگوی برنامه درسی تربیت اجتماعی در دوره متوسطه اول با تاکید بر اسناد بالادستی، پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی سال ششم پاییز ۱۳۹۷ شماره ۲ (پیاپی ۲۲)
- [۲۷] عبدالهی، محمد، ۱۳۸۱. آسیب های اجتماعی و روند تحول آن در ایران. ج ۱، تهران، مجموعه مقالات اولین همایش ملی آسیب های اجتماعی ایران، نشر آگه.
- [۲۸] علمی، محمود، ۱۳۸۸. گرایش ها و اولویت های ارزشی دانشجویان و رابطه آن با طبقه اجتماعی، اصفهان، مجله جامعه شناسی کاربردی، سال بیستم - شماره پیاپی (۳۴) - شماره ۲، تابستان ۱۳۸۸، ص ۱۳۲-۱۰۷
- [۲۹] غفاری، غلامرضا، ۱۳۸۶. روابط و ارزش های اجتماعی جوانان ایرانی، فصلنامه مطالعات جوانان، شماره ۹-۸، بهار و تابستان ۱۳۸۶
- [۳۰] کوئن، بروس، ۱۳۸۵. درآمدی بر جامعه شناسی، محسن ثلاثی، تهران، انتشارات فرهنگ معاصر.
- [۳۱] گودرزی، سعید، ۱۳۸۸. تغییر ارزش های جوانان و عوامل مرتبط با آن، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال دهم، شماره ۳۹.
- [۳۲] گیدنز، آنتونی، ۱۳۹۵. جامعه شناسی. ترجمه منوچهر صبوری. تهران: نشر نی.
- [۳۳] لاور، رابرت اچ، ۱۳۹۴. دیدگاه هایی درباره دگرگونی اجتماعی، ترجمه کاووس سید امامی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، چاپ اول.
- [۳۴] محسنی، منوچهر، ۱۳۹۳. جامعه شناسی عمومی. تهران: انتشارات طهوری.

- [۳۵] مرتن، رابرت، ۱۳۸۸. مشکلات اجتماعی و نظریه های جامعه شناختی، ترجمه نوین تولایی، تهران، انتشارات امیرکبیر.
- [۳۶] مساواتی، مجید، ۱۳۸۷. آسیب شناسی اجتماعی ایران، جامعه شناسی انحرافات، تبریز، انتشارات نوبل.
- [۳۷] یوسفی، نریمان، ۱۳۹۱. شکاف بین نسل ها، پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی، تهران.
- [38] Basis, Micheal et al, sociology, 1991, McGraw-Hill Inc.
- [39] Bornstein, P. kazdin , A 1985. Handbook of ctinical behavior therapy with children: Dorsey.
- [40] Hagen, John, (1985), Modern Criminology, McGraw Hill Inc.
- [41] Hirschi, T., 1969, cause of delinquency. berkeley. university OF California press
- [42] Jensen, Gray F. (1972). " Parents , peer and Dlinquent Action Atest of the Differential Association Perspective". American Journal of sociology.
- [43] Lilly, Robert et al. 1995. Context and consequences, Sage Publication.
- [45] Ritzer, G. (2004). Handbook of social problems: a comparative international perspective, north America: sage publication.
- [46] Seifer, R., (1998). Attachment, maternal sensitivity, and infant temperament during the first year of life. Developmental Psychology.
- [47] Schaeter, R.T. and Lamm, R.P. (2002), sociology. theme crow – Hill Inc.
- [48] Sutherland, E.H. Theory of Differential Association. 1949. A Book of Readings, John Wiley & Sons Inc. 1985.
- [49] Tompson, William E. Jim Mitchel and Richard A. Dodder, (1984). " An pirical Test of Itirschis control theory of delinquency " . deviant Behavior .